

Hans B. Thorelli – Statsvetaren som blev professor i företagsekonomi i USA

Lars-Gunnar Mattsson

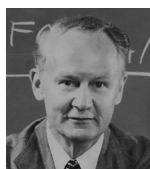
Särtryck ur Magnus Henrekson (red.),
IFN 1939–2019 – 80 år av ekonomisk forskning

 INSTITUTET FÖR
NÄRINGSLIVSFORSKNING

HANS B. THORELLI

STATSVETAREN SOM BLEV PROFESSOR I FÖRETAGSEKONOMI I USA *

LARS-GUNNAR MATTSSON

Hans B. Thorelli anställdes vid IUI i oktober 1945 för att förestå en nybildad utlandsavdelning. Denna var ett uttryck för ökade ambitioner när det gällde omvärldsbevakning efter andra världskriget. Thorelli hade då just avlagt fil.kand.- och jur.kand.-examina vid Stockholm Höskolas stats- och rättsvetenskapliga fakultet. Hans studiebakgrund var alltså statsvetarens och juristens snarare än ekonomens, även om nationalekonomi ingick i fil.kand.-examen. Stimulerad av sin lärare, professor Herbert Tingsten, hade han redan vid sin anställning på IUI idéer om att forska om amerikanska förhållanden.¹

Hans Thorelli föddes i Newark, New Jersey, 1921 av svenska föräldrar. Fadern, också med förnamnet Hans, var civilingenjör från KTH. 1920–1923 var han anställd vid verkstadsföretag i USA, senast vid Western Electric. År 1923 flyttade familjen tillbaka till Sverige, där fadern gjorde chefskarriär inom LM Ericsson. För att undvika förväxlingar med sin i näringslivet kände far med samma förnamn, skrev sonen sig i början som Hans Thorelli Jr., men övergick senare till att tillfoga ett B. för sitt andra förnamn Birger. Han hade sedan tidig barndom smeknamnet ”Palle”.

IUI-ÅREN 1945–1950

IUI:s utlandsavdelning utvecklades snabbt. Regelbundna informationsutbyten etablerades med ett 30-tal institutioner och organisationer utomlands, huvudsakligen i Västeuropa och USA. Man förmedlade information till det svenska näringslivet och dess organisationer, ibland bearbetad i form av PM och rapporter

---

* Denna essä baserar sig på skrifter och arkivmaterial från IUI, SNS, IVA och *Dagens Nyheter*. Den information som hämtats från *DN* har tidigare tagits fram av kusinen Lars-Erik Thorelli som släktforskar om familjen Thorelli. Jag har också telefonintervjuat sonen Tom Thorelli.

¹ Thorelli (1954, s. ix).

från IUI. Informationstjänsten angående utländska förhållanden anges i en rapport över IUI:s verksamhet första halvåret 1946 ha omfattat distribution av 1 700 broschyrer, klipp och statistiska uppgifter till näringslivets organisationer för att under hela 1946 ha ökat till 4 000!² Inköp av 1 800 rapporter förmedlades, böcker och småskrifter lånades ut. Därefter stramades dock denna något vildvuxna verksamhet upp och koncentrerades till ämnen och kontakter av uttalat intresse för IUI:s medarbetare eller näringslivet. Enligt en redogörelse för IUI:s verksamhet under första halvåret 1946³ hade ett flertal promemorior tillsänts branschorganisationer och större företag. Exempel på ämnen som behandlades är engelsk importpolitik, handeln mellan Förenta Staterna och Sovjetunionen och statistiska hjälpmedel för produktions- och kvalitetskontroll. Några av dessa PM och rapporter under Thorellis tid på IUI var författade eller medförfattade av honom i ämnen som den engelska importpolitiken (1946), patenträtt och patentmissbruk (1948), utvecklingen i USA:s västra delstater efter kriget (1948), industriens arbetare (1948) och en jämförelse mellan företagsledning i statlig verksamhet och i privata företag (1950).⁴

Konkurrensfrågor och relationen mellan samhällsplanering och marknadsekonomi låg högt på listan över viktiga samhällsproblem när förkrigstidens karteller och andra världskrigets planekonomi skulle omvandlas till en väl fungerande blandekonomi. IUI och dess chef Ingvar Svernilson, som i början av kriget lett Industrikommissionens utredningsbyrå, ägnade stort intresse åt detta. Den statliga utredningen *1946 års nyetableringssakkunniga* behandlade centrala politikområden när det gäller samarbete och konkurrens i näringslivet. I arbetet ingick också att kartlägga kartellagstiftning i andra länder. Inom ramen för utredningen utarbetade Hans Thorelli rapporten *Antitrustlagstiftningen i USA och dess tillämpning*, vilken publicerades som en bilaga till nyetableringssakkunnigas betänkande (SOU 1951:28) och som en IUI-skrift med titeln *Den amerikanska antitrustpolitiken*, vilken publicerades redan i mars 1949. I förordet framhålls att översikten gjorts vid sidan av ordinarie arbetsuppgifter. Det blev också hans licentiatavhandling och ett inledande arbete i doktorsavhandlingsprojektet. Han skrev också tre uppmärksammade artiklar i *Dagens Nyheter* 1949,⁵ vilka också refererades till i tre anslutande huvudledare.

2 Carlson och Lundahl (2014, s. 438) samt ”Kort meddelande rörande verksamheten under första halvåret 1946”.

3 ”Kort meddelande rörande verksamheten under första halvåret 1946”, IFN:s arkiv, Centrum för Näringslivshistoria.

4 Dessa och andra rapporter av liknande slag finns listade under rubriken ”Kort meddelande rörande verksamheten under [perioden]”, IFN:s arkiv, Centrum för Näringslivshistoria.

5 Thorelli (1949b, 1949c, 1949d).

Forskningsarbetet måste till stor del förläggas till USA för materialinsamling och forskarkontakter. Redan ett år efter anställningen vid IUI fick Hans Thorelli ett års stipendiefinansierad tjänstledighet, 1946–47, för studier i USA. Han valde Northwestern University, beläget i Evanston ett par mil norr om Chicago, som bas för studierna. Där tog han starkt intryck av den framstående statsvetaren Marshall Dimock, och träffade och blev god vän med en av de främsta auktoriteterna när det gäller amerikansk antitrustpolitik, Corwin D. Edwards. Han mötte där också sin blivande hustru Sarah (Sally) Scott. De gifte sig i Sverige 1948.⁶ Sarah Thorelli studerade vidare i Stockholm och avlade fil.lic.-examen. Hon blev hela livet en nära medarbetare i Hans forskning (t.ex. i böckerna Thorelli och Thorelli 1974, 1975, 1977).

När Ingvar Svennilson gjorde en studieresa till USA 1947, anslöt Hans Thorelli och Axel Iveroth i Detroit varvid var och en av dem höll föredrag vid en middag för toppchefer inom de tre stora bilföretagen.⁷

USA fortsatte att locka. Redan i oktober 1950 var det dags för nästa tjänstledighet, som nu angavs som ”tills vidare”.⁸ Det gällde dels att under ett år vara gästlektor på Scandinavian Area Program vid University of Minnesota, dels att med bidrag från Rockefeller Foundation fortsätta arbetet med avhandlingen. Innan avfärden till USA deltog han i planeringsarbetet för en stor SNS-utredning om karteller. Under tiden i USA var han också under några perioder anlitad som *Resident Consultant* i FN:s kommitté för restriktiva affärsmetoder i internationell handel.

SNS-CHEF 1953–1956

När Jan Wallander lämnade vd-skapet för SNS 1953 för att tillträda som IUI-chef, föll valet av efterträdare på Hans Thorelli. Den nära kopplingen under 1950-, 60- och 70-talen mellan IUI och SNS framgår av att fem av SNS sju vd:ar under perioden hade ett förflutet på IUI, nämligen Jan Wallander, Hans B. Thorelli, Torsten Carlsson, Göran Albinsson Bruhner och Bengt Rydén. IUI var liksom SNS en viktig organisation för utveckling av på forskning och sakliga argument baserade kunskaper om näringsliv och samhälle som underlag för samhälls- och företagspolitik under efterkrigstiden. Titeln *I takt med tiden* på Kersti Ullenhags bok om SNS under åren 1948–1998 är välfunnen.

Socialdemokraterna hade skrinlagt socialiseringsplanerna och planhushållningsideologin, vilka varit avgörande drivkrafter för SNS bildande. 1950-talet

⁶ DN den 15 maj 1948.

⁷ ”Redogörelse för resa till Amerika februari–maj 1947”, IFN:s arkiv, Centrum för Näringslivshistoria.

⁸ Protokoll från IUI:s styrelsesammanträde den 17 november 1950.

kännetecknades av fortsatt tillväxt efter den efterkrigsdepression som aldrig infann sig. Under 1950-talet fortsatte SNS att fokusera på en utveckling baserad på den svenska samförståndsmodellen. Under Thorellis tid som vd avslutades det stora projektet Människan i industrisamhället, vilket leddes av sociologen, och blivande rektorn för Uppsala universitet, Torgny Segerstedt.

Med anknytning till SNS arbetsgrupper om utbildningen, påbörjades Gunnar Heléns arbete med analyser av skolreformerna. Detta gav SNS en fortsatt roll när det gäller skolfrågorna. Ett projekt om kvinnlig arbetskraft initierades 1955. Detta år började ett stort projekt om branschrationaliseringens metoder ta form. Det anknyter ämnesmässigt till Thorellis avhandlingsområde och till *Konkurrens eller samverkan – ett diskussionsinlägg om kartell- och monopolproblemen* som publicerades 1951 (Brems m.fl. 1951). Thorelli hade som IUI-medarbetare deltagit i planeringen av denna SNS-publikation. Under 1950-talet pågick en diskussion om SNS verksamhetsinriktning kring två frågor som även under kommande årtionden var aktuella. I vilken utsträckning skulle SNS-projekt vara inriktade på att främja företagens företagsspecifika intressen och ge policyråd eller hålla sig till det objektiva, beskrivande och förklarande samhällliga perspektivet? Thorelli företrädde åsikten att SNS uppgift inte var att kämpa för en viss linje utan att främja det samhällliga perspektivet som underlag för policydebatt. Ett tecken på problematiken är Erik Dahmén's oro för att en SNS-rapport under utarbetande skulle tas som en opinionsyttring från SNS i stället för en opartisk analys.⁹

De årliga Tylösandskonferensernas teman är av intresse för att förstå innebörden av att vara ”i takt med tiden”. År 1954 ägnades åt teknikens betydelse, 1955 åt handelspolitiken och världsekonomin och 1956 åt sociologi och svensk industri. Som ett led i utvecklingen av de internationella kontakterna besökte Thorelli organisationer i England 1954 och deltog då i European Management Conference. Han återupplivade kontakten mellan SNS och dess amerikanska förebild, Committee for Economic Development (CED). När det gäller Thorellis svenska 1950-tal kan nämnas att han var en aktiv medlem i Folkpartiet, i ungdomsförbundets styrelse och var uppsatt på kandidatlistan inför riksdagsvalet 1956.

DOKTORSAVHANDLING OCH DISPUTATION 1954

Hans Thorelli disputerade höstterminen 1954 för filosofie doktorsgrad i ämnet statskunskap med avhandlingen *The Federal Antitrust Policy – Origination of an American Tradition*. Avhandlingen sampublicerades 1954 av ett svenskt förlag (Norstedts) och ett engelskt förlag (George Allen & Unwin) samt 1955 av ett amerikanskt (Johns Hopkins University Press) och omtryckt av samma förlag 1965.

9 Brev daterat den 5 juni 1956 från Erik Dahmén till Hans Thorelli inför Tylösandskonferensen.

Sherman Antitrust Act 1890 var den första federala antitrustlagen. Avhandlingen visar lagens legala, konstitutionella, ekonomiska, sociala och politiska bakgrund i det sena 1800-talets USA, hur lagstiftningen genomfördes i kongressen samt hur den kom att tillämpas fram till 1903. I en mycket omfattande empirisk studie beskrivs och analyseras hur antitrustpolitiken institutionaliserades i USA i interaktionen mellan företagskonsolidering, allmänna opinionen, kongressen, federala administrationen och domstolarna. Avhandlingen omfattar 650 sidor och innehåller mer än 2 000 referenser. Bibliografin upptar dryga 20 boksidor.

I förordet skriver författaren att han vill presentera ett empiriskt material på vilket han kan basera en sammanhållen samhällsvetenskaplig tolkning av lagens ursprung och institutionalisering. Arbetet är interdisciplinärt. För att förstå hur lagen tillämpades (eller främst, inte tillämpades) under perioden 1890–1903 analyseras ekonomiska, sociala och politiska trender inflytande, presidentadministrationens inställning, domstolarnas tolkningar samt förtroendeproblem i kongressen.

Författaren tackar i förordet, förutom Herbert Tingsten för inspirationen, Elis Håstad, professor i statskunskap vid Stockholms Högskola och Gunnar Heckscher, då professor vid Socialinstitutet samt Ingvar Svenilsson. Heckscher tog efter några år över från Håstad som handledare för avhandlingsarbetet. Thorelli var under en kort tid t.f. professor 1955 när Håstad var svensk delegat vid FN:s generalförsamling.

Opponent var den tidigare nämnde Marshall Dimock, professor vid New York University. Att doktorsdisputationer var nationella angelägenheter på 1950-talet illustreras av en notis i *DN* att i ”fredagens regeringssammanträde beslöts att resekostnadsersättning och traktamente får betalas ut till professor Dimock”.¹⁰ Avhandlingen gav docentkompetens och belönades med den Fahlbeckska stiftelsens medalj för framstående avhandling.

Avhandlingen fick stor uppmärksamhet i USA. Den blev ett standardverk i juristutbildningen under lång tid. Så sent som 2008 sattes den upp på en lista över *Required Reading for the New Antitrust Administration*.¹¹ Den recenserades i ett tiotal välrenommerade amerikanska tidskrifter inriktade på juridik, historia, ekonomi och politik. Corwin Edwards skrev i förordet till avhandlingen att studien kombinerar ”*objectivity, imagination and authoritative familiarity with the field*”. Han framhåller: ”*As a scholar with degrees in law, economics and political science, he brings to this work the insights from several disciplines and the familiarity with legal reasoning that is indispensable to such a study*”.¹² Recensenterna, där flera var myck-

¹⁰ *DN* den 17 juli 1954.

¹¹ The antitrust source, www.antitrustsource.com, augusti 2008.

¹² Thorelli (1954, s. vi).

et kända inom sitt fack, såsom Adolf Berle,¹³ Russel B. Nye,¹⁴ Joel B. Dirlam¹⁵ och Carl H Fulda,¹⁶ var överlag mycket positiva. Det framhölls också att Thorellis icke-amerikanska bakgrund gjorde det möjligt för honom att ha ett mer objektivi-
tvt förhållningssätt till sitt ämne. En utförlig svensk recension skrevs också på svenska av Richard Sterner, som varit ordförande i utredningen *1946 års nyetab-
leringssakkunniga*.¹⁷

EMIGRATION TILL USA OCH PERIODEN 1956– 1964 I NEW YORK OCH CHICAGO

Efter 28 år i Sverige, med några avbrott för studier i USA, var det dags att emigrera till USA. Hans Thorelli fick ett mycket bra erbjudande från General Electric att ingå i en nyinrättad intern konsultavdelning – Corporate Marketing Services – på huvudkontoret i New York City. Denna skulle ta fram underlag till koncernledningen för utveckling av en internationell marknadsstrategi. Mycket troligt är att det positiva mottagandet av avhandlingen, den näringslivsrelaterade och den, från amerikanskt perspektiv, internationella erfarenheten från IUI och SNS, hade stor betydelse för rekryteringen. Snart hade ledningen för Graduate School of Business vid University of Chicago uppmärksammat Thorellis forskningsmeriter och insikter i näringslivets praktik och rekryterade honom till sin fakultet 1959 som Professor of Business Administration, dvs. företagsekonomi.¹⁸

Den svenske statsvetaren blev alltså Professor of Business Administration vid ett ledande amerikanskt universitet, känt för sina nationalekonomer. Han undervisade främst i *marketing*, men också i *Executive Education*-programmet. En termin var han knuten till Stanford International Center for Advancement of Management Education, vars syfte var att förbättra managementundervisningen i utvecklingsländer. I Chicago knöt Thorelli en viktig kontakt med fakultetskolle-
gan Robert L. Graves, som var speciellt kunnig i matematisk simulering. De samarbetade i utvecklingen av ett dataspel för användning i utbildning i internationell strategi och marknadsföring. Det kallades Intop, lanserades för användning 1963 och kom att användas av universitet över hela världen (fram till 1995 i 55 länder och över 160 skolor). 1995 lanserades Intopia med en utvecklad B2B-version. Intopia har fortfarande många användare.

13 I *Social Research*, vol. 22, nr 1, s. 479–481, 1955.

14 I *American History Review*, vol. 61, nr 2, s. 425–426, 1956.

15 I *Journal of Economic History*, vol. 16, nr 1, s. 97–100, 1956.

16 I *University of Chicago Law Review*, vol. 23, nr 4, s. 719–729, 1956.

17 I *Statsvetenskaplig Tidskrift*, vol. 59, nr 2, s. 132–138, 1956.

18 I en notis i *DN* den 28 mars 1959 anges tjänstens inriktning som företagsekonomi med tonvikt på industriell organisation.

När Thorelli lämnade Chicago 1964 var en orsak (enligt sonen Tom)¹⁹ att den av skolans ledning vid rekryteringen utlovade satsningen på internationellt företagande uteblev.

BLOOMINGTON, INDIANA OCH RESTEN AV VÄRLDEN, 1964–2009

Under sökandet efter en akademisk bas för fortsatt utveckling av sitt intresse för internationellt företagande inbjöds Thorelli till en professur vid Indiana University 1964, ett av få amerikanska lärosäten som vid denna tid hade en mer omfattande verksamhet i internationellt företagande. År 1970 blev han innehavare av den nyinrättade lärostolen E. W. Kelley Professor of Business Administration. Efter sin pensionering 1992 fortsatte han sin verksamhet som Distinguished Emeritus Professor.

FORSKNINGEN

Hans Thorelli publicerade ett 100-tal artiklar och bokkapitel i ämnena konkurrenspolitik, konsumentpolitik, internationell marknadsföring, internationellt företagande och företagsstrategi. Han var också författare av eller redaktör för tio böcker. Här finns endast utrymme för en kortfattad presentation.

MARKETING THEORY

Under 1960-talet visar publikationerna på statsvetarens övergång till att bli mer inordnad i ett företagsekonomiskt fält. Den grundläggande systemsynen och det interdisciplinära synsättet på forskning och praktik bibehålls och utvecklas.

Thorelli bidrog i den pågående utvecklingen av *marketing theory* som framför allt hade Wroe Alderson som ledande tänkare, med ett kapitel med titeln ”Political Science and Marketing” i samlingsvolymen *Theory in Marketing* (1964). Där beklagar han att de båda forskningsdisciplinerna arbetar alltför åtskilda från varandra. Han betonar behov av forskning om de ett halvsekel senare så aktuella fenomen som staten som organisatör av marknader, om företaget som en *community of interest*, om internationalisering av *public interest* och om *ecosystems*. Utan att explicit nämna begrepp som *corporate social responsibility* (CSR) och ”hållbarhet” så är hans analys mycket relevant för dessa nutida forskningsområden.

---

¹⁹ Telefonintervju den 12 december 2018.

KONSUMENTPOLITIK

Hans Thorellis forskning under 1970-talet behandlade till stor del konsumentpolitik. Hans ekologiska perspektiv som betonar systemberoenden kännetecknar också dessa arbeten.

Ett sjuårigt forskningsprojekt, International Consumer Information Systems (ICIS), resulterade i tre böcker: *Consumer Information Handbook* (1974); *The Information Seekers: An International Study of Consumer Information and Advertising Image* (1975) och *Consumer Information Systems and Consumer Policy* (1977) – samt ett stort antal artiklar och bokkapitel.

Ett ledmotiv är att konsumentpolitik inte bara avser åtgärder för att främja konsumentintresset utan också den öppna marknadens sätt att fungera. Konsumentintresset är en delmängd av samhällsintresset (*the public interest*). Det gäller att bygga upp förtroende på marknaden genom utbildning, information och konsumentskydd. Det råder *information gaps* till konsumenternas nackdel. Thorellis forskning är komparativ och bl.a. behandlar han utvecklingen i Sverige. Eftersom konsumentpolitiska program alltid utvecklas i samspel mellan varje samhälles sociala, ekonomiska, politiska och kulturella förhållanden är de olika i olika länder, vilket Thorellis komparativa studier visar. Detta har betydelse för möjligheterna att överföra program mellan länder.

För USA:s del gäller att diversifierade, decentraliserade och pluralistiska konsumentpolitiska program bäst överensstämmer med den amerikanska synen på människan och marknaden. Denna är mer baserad på självförtroende och självförverkligande än på statliga ingripanden. Ett problem är att konsumentinformation baserad på konsumentpolitiska program endast når en minoritet, välutbildade konsumenter, *the information seekers*. Utbildning bör därför i de västliga ekonomierna prioriteras så att fler blir *information seekers*. Mot bakgrund av den första kända fältstudien av konsumentpolitik i ett utvecklingsland (Thailand), ledd av Thorelli, blir policyrådet att prioritera konsumentskydd därför att ekonomiska, tekniska och medicinska risker på dessa marknader är höga.

FÖRETAGSTRATEGI

Hans Thorelli arrangerade ett par forskarkonferenser på temat företagsstrategi, till vilka ledande forskare inom olika företagsekonomiska ämnesområden inbjöds. Som redaktör för en samlingsvolym av bidrag till en av konferenserna sammanfattade Thorelli sin syn på företagsstrategisk forskning.²⁰ Den borde i större utsträckning handla om interaktionen med och inom företagets omgivning: or-

20 Thorelli (1977, kap. 1 och 14).

ganisationens gränser är otydliga och formbara; marknader är överlappande och statens roll på marknader kan *samtidigt* vara regelsättare, kreditgivare, leverantör, konsument, ägare och konkurrent. Han argumenterar för att detta ekologiska perspektiv innebär behov av transdisciplinära analyser av ekosystem.

Ytterligare arbeten som behandlar företagsstrategi i ett ekologiskt perspektiv avser budgetering,²¹ industriella innovationer²² och företagsnätverk.²³

Ett väsentligt arbete som ingår i strategiområdet är Thorellis kontinuerliga ledning av utvecklingen av företagsspelet Intopia och forskningsartiklar baserade på detta.²⁴ Detta ämne överlappar naturligtvis alla de övriga områdena, men i tillägg skall nämnas en, inom sitt ämnesområde tidig, redigerad samlingsvolym *International Marketing Strategy* (1973), vilken kom i nya upplagor 1980 och 1990, samt arbeten om internationell produktpositionering.²⁵

MEDVERKAN I SAMHÄLLSORGAN, I PROFESSIONELLA FÖRENINGAR OCH SOM FÖRETAGSKONSULT

Hans Thorellis kunskaper om och intressen för politik och företagande ledde till att han medverkade i en rad statliga och privata policyorgan, avseende konsumentpolitiska frågor under 1970 talet: President Ford's Consumer Advisory Council, Consumer Affairs Committee of the U.S. Chamber of Commerce, Consumer Advisory Committee of the Federal Energy Office, National Conference of Consumer Complaint Handling Systems och som rådgivare till Bureau of Standards. Han gav vittnesmål i kongressen, i Federal Trade Commission och i Departement of Commerce i konsumentpolitiska ärenden.

Han var under många år medlem av redaktionsråd för ett antal vetenskapliga tidskrifter såsom *Industrial Marketing Management*, *Journal of Consumer Policy* och *Journal of Marketing Research*.

Han var också aktiv i American Marketing Association, några år som vice ordförande för *Public Policy Issues* och i Academy of Managements program för *Social Issues*. Han var ledamot (Fellow) i American International Business Academy.

Thorelli engagerades också som företagskonsult, främst när det gällde internationalisering, av en rad företag i olika branscher.

21 Dalrymple och Thorelli (1984).

22 O'Neal, Thorelli och Utterback (1973).

23 Thorelli (1986).

24 Thorelli, Graves och Howells (1962), Thorelli (1963) och Thorelli (2001).

25 Johansson och Thorelli (1985).

GÄST VID UNIVERSITET VÄRLDEN ÖVER

Hans Thorelli visar en svårslagen aktivitet som gästprofessor/gästforskare i Europa, Asien, Afrika och Sydamerika. 1964–65 ingick han i fakulteten för IMEDE (International Management Development Institute) i Lausanne, grundat av Nestlé i samarbete med Harvard University. 1969–70 var han gästprofessor vid London Business School och 1982 vid Shanghai Institute of Mechanical Engineering. Listan på andra kortare, i vissa fall återkommande besök, upptar bl.a. universitet och högskolor i Aix-en-Provence, Lund, Helsingfors, St. Gallen, Koblenz, Bangkok och Santiago de Chile.

En viktig del av Thorellis utbildningsverksamhet avsåg att vara kursutvecklare och föreläsare på *Executive Education*-program runt om i världen, bl.a. i Irland, Sverige, Sydafrika, Tyskland, Mexiko, Danmark och Bangladesh.

Thorelli var också varje år inbjuden som talare vid flera akademiska och andra sammankomster och konferenser i USA och i andra länder. Enbart 1970 besökte han i detta ärende sju universitet i USA och Europa!

BEVARADE OCH UTVECKLADE SVENSKA RELATIONER

I början på 1960-talet aktualiserades frågan om etablering av en professur i företagsekonomi vid Stockholms universitet. Hans Thorelli nämndes som en önskvärd kandidat.²⁶ Möjligheten att komma tillbaka till Sverige fanns, men när det blev skarpt läge stod det klart att emigrationen var definitiv.

Han återkom dock relativt ofta till Sverige under kommande årtionden för uppdrag och för sommarvistelser med familjen på föräldrarnas sörmländska gård.²⁷ Under 1960- och 70-talen talade han t.ex. om ”Företagsekonomi i data-åldern” på Sparfrämjandets konferens 1968²⁸ och om nya sätt att förmedla konsumentinformation vid den internationella konsumentkongressen i Stockholm 1972.²⁹ Han deltog i några svenska radioprogram där jämförelser gjordes mellan amerikanska och svenska förhållanden.³⁰ När det gäller SNS kvarstod han som suppleant i styrelsen till 1958 och var paneldeltagare i en medlemskonferens på temat ”Informationssamhället” 1985. Han var också sakkunnig för en professur i industriell marknadsföring i Linköping 1972.

---

26 DN den 8 oktober 1961 och den 29 september 1962.

27 Intervju med Tom Thorelli den 12 december 2018.

28 DN den 10 februari 1968.

29 DN den 22 augusti 1972.

30 DN den 12 oktober 1960.

På förslag av Holger Bohlin och Tore Browaldh valdes Hans Thorelli in som utländsk ledamot i IVA 1980. Efter en inbjudan av IVA att besöka Sverige 1983, valde Thorelli ”Informatik och marknadsföring” som rubrik för ett IVA-seminarium. Där tog han upp då – och nu – högaktuella frågor om kundstyrning, global upphandling och hanteringen av ett överflöd av information. Ett annat seminarium, arrangerat av Marknadstekniskt Centrum (MTC), behandlade ”Kina: Öppna sektorer i den slutna ekonomin”. Grunden till seminariet var Thorellis fältstudie i Kina under 1983.

Ytterligare exempel på fortsatta relationer med Sverige är att han som stöd för sin konsumentpolitiska forskning i internationellt perspektiv fick anslag från Riksbankens Jubileumsfond. Han promoverades till hedersdoktor vid Handelshögskolan i Göteborg 1989.

Hans Thorelli etablerade också nya kontakter med svenska företagsekonomiska forskare vid sina besök i Sverige och/eller med dem som vistades i USA. Flera av oss hade glädjen att gästa makarna Thorellis farm Saga några mil utanför Bloomington, få övernatta i *the barn* och ta en åktur i familjens Land Rover. Han hade god kännedom om den svenska forskningen. Exempelvis refererade han i en artikel om nätverk i marknadsföring till analyser i den svenska nätverksforskningen (Thorelli 1986).

PERSONEN

Tyvärre var jag för sent ute för att kunna intervjua samtida medarbetare på IUI. Publicerat finns dock en intervju med ögon- och öronvittnet Jan Wallander. Han karakteriserade medarbetaren Palle som ”... en person som syntes och hördes rätt bra. Han var väldigt livaktig och deltog i alla diskussioner”.³¹ En annons inför riksdagsmannavalet 1956 beskrev kandidatens ”ungdomlighet och sportighet”.³² Han var en person med ”stor ambition och verksamhetslust, därtill kreativ och begåvad med en ofta studentikos humor”.³³ Han var ”*an energetic, funny, witty, electronic friend and colleague*”.³⁴ Han hade ”*sincerity, generous spirit and passion for life and learning*”.³⁵ ”*I have known few scholars who possessed the combination of wisdom, ebullient attitude and long-term dedication to his discipline as Hans*.”³⁶

Journal of International Marketing uppmärksammar Hans Thorellis insatser ge-

31 Carlson och Lundahl (2014, s. 185).

32 *DN* den 6 september 1956.

33 Minnesord i *DN* den 17 oktober 2009 av Jan och Lisbeth Ollner.

34 Guest article by Jaqueline Pels om ”My Academic Role Models”. <http://www.servsig.org/wordpress/wp-content/uploads/2018/01/jaque-pels-role-2.jpg>.

35 Minnesord från AMA (American Marketing Association) Publishing.

36 Personlig kommunikation med professor Robert T. Green den 25 februari 2015.

nom att de sedan 1993 ger Hans B. Thorelli Award till årets bästa uppsats i tidskriften.

SLUTREFLEKTION

Två tidiga medarbetare som avporträtteras i denna volym blev professorer i företagsekonomi: Folke Kristensson och Hans B. Thorelli. Deras avhandlingar hörde akademiskt hemma i nationalekonomi respektive statskunskap. Avhandlingarna byggde på ett omfattande empiriskt material och var, särskilt i Thorellis fall, till sin karaktär flerdisciplinära. De analyserade komplexa beroendeförhållanden, vilket även fortsättningsvis kom att känneteckna deras forskning och praktik.

Den nära kopplingen till näringslivets och politikens praktik och dess praktiker som medarbetarskapet på IUI medförde lade grunden till deras akademiska karriärer och inriktningen på deras forskning i ämnet företagsekonomi. Thorelli argumenterade redan i början av 1960-talet för ett ekologiskt (humanekologiskt) perspektiv på företagande och politik och på mer fokus på interaktionen mellan *business administration* och *public administration*.

REFERENSER

- Brems, Hans, Bert Lindström, Jonas Nordenson, Jan Rydström, Ulf af Trolle och Jan Wallander (1951), *Konkurrens eller samverkan – ett diskussionsinlägg om kartell- och monopolproblemen*. Stockholm: SNS.
- Carlson, Benny och Mats Lundahl (2014), *Ett forskningsinstitut växer fram – IUI från grundandet till 1950*. Stockholm: Ekerlids Förlag.
- Chamberlain, Johanna och Magnus Henrekson (2014), *Institutet för Näringslivsforskning – Publikationer 1939–2013*. Stockholm: Ekerlids Förlag.
- Dalrymple, Douglas J. och Hans B. Thorelli (1984), "Sales Force Budgeting". *Business Horizons*, vol. 27, nr 4, 31–36.
- Henrekson, Magnus, red. (2009), *IFN/IUI 1939–2009 – Sju decennier av forskning om ett näringsliv i utveckling*. Stockholm: Ekerlids Förlag.
- Johansson, Johnny och Hans B. Thorelli (1985), "International Product Positioning". *Journal of International Business Studies*, vol. 16, nr 3, 57–75.
- O'Neill, Charles R., Hans B. Thorelli och James M. Utterback (1973), "Adoption of Innovation in Industrial Organizations". *Industrial Marketing Management*, vol. 2, nr 3, 235–240.
- Thorelli, Hans B. (1949a), *Den amerikanska antitrustpolitiken*. Stockholm: Industriens Utredningsinstitut.
- Thorelli, Hans B. (1949b), "Staten och monopolism". *Dagens Nyheter*, 9 augusti.
- Thorelli, Hans B. (1949c), "Amerikansk monopolkontroll". *Dagens Nyheter*, 11 augusti.

- Thorelli, Hans B. (1949d), "Monopolkontrollens problem". *Dagens Nyheter*, 13 augusti.
- Thorelli, Hans B. (1954), *The Federal Antitrust Policy – Origination of an American Tradition*. Stockholm och London: Norstedts och George Allen & Unwin; Baltimore, MA: Johns Hopkins University Press 1955 och omtryckt av samma förlag 1965.
- Thorelli, Hans B. (1963), "Game Simulation of Administrative Systems". Sid. 334–348 i Wroe Alderson och Stanley J. Shapiro, red., *Marketing and the Computer*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Thorelli, Hans B. (1964), "Political Science and Marketing". Sid. 334–348 i Reavis Cox, Wroe Alderson och Stanley J. Shapiro, red., *Theory in Marketing*. Second Series. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Thorelli, Hans B. (1967), "Organizational Theory: An Ecological View". *Academy of Management Proceedings*, vol. 1967, nr 1, 66–84.
- Thorelli, Hans B. (1971), "Consumer Information Policy in Sweden: What Can Be Learned?". *Journal of Marketing*, vol. 35, nr 1, 50–55.
- Thorelli, Hans B., red. (1973), *International Marketing Strategy*. London: Penguin.
- Thorelli, Hans B., red. (1977), *Strategy + Structure = Performance. The Strategic Planning Imperative*. Bloomington, IN: Indiana University Press.
- Thorelli, Hans B. (1986), "Networks: Between Markets and Hierarchies". *Strategic Management Journal*, vol. 7, nr 1, 37–51.
- Thorelli, Hans B. (2001), "Ecology of International Business Simulation Games". *Simulation and Gaming*, vol. 32, nr 4, 492–506.
- Thorelli, Hans B., Robert L. Graves och Lloyd T. Howells (1962), "The International Operations Simulation at the University of Chicago". *Journal of Business*, vol. 35, nr 3, 287–297.
- Thorelli, Hans B. och Sarah V. Thorelli (1974), *Consumer Information Handbook: Europe and North America*. New York, NY: Praeger.
- Thorelli, Hans B. och Sarah V. Thorelli (1975), *The Information Seekers: An International Study of Consumer Information and Advertising Image*. Cambridge, MA: Ballinger.
- Thorelli, Hans B. och Sarah V. Thorelli (1977), *Consumer Information Systems and Consumer Policy*. Cambridge, MA: Ballinger.
- Ullenhag, Kersti (1998), *I takt med tiden – SNS åren 1948–1998*. Stockholm: SNS Förlag.

FÖRFATTARPRESANTATION

Lars-Gunnar Mattsson, född 1935, är professor emeritus i företagsekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm (HHS). Han disputerade 1969 på Handelshögskolan för ekonomie doktorsgrad med en avhandling om samband mellan integration och effektivitet i distributionssystem. Han utnämndes 1973 till professor i industriell marknadsföring vid Linköpings Högskola, kallades 1975 till en professur i företagsekonomi i Uppsala och återvände till HHS 1980 som efterträdare till sin handledare Folke Kristensson. Genom inledande studier i industriell och internationell marknadsföring i Linköping och Uppsala upptäckte Mattsson tillsammans med kolleger i Uppsala den fundamentala praktiska och teoretiska betydelsen av interaktion, relationer och nätverk för förståelse av industriella och internationella marknader. Han har tillämpat och utvecklat nätverkssynsätt på marknadsdynamik, bl.a. relaterat till tekniköverföring, internationalisering, marknadsinvesteringar, distributionssystem och strategiska allianser. På senare år har han intresserat sig för interaktion mellan marknadspraktik och policypraktik när det gäller IKT-baserade offentliga tjänsteinnovationer och klimatpolitik. Mattsson är sedan 2015 knuten till Handelshögskolans forskningscentrum Misum (Mistra Center for Sustainable Markets). Han är ledamot av IVA och erhöll IVA:s guldmedalj 2016 för sin roll i utvecklingen av internationell industriell marknadsföring som akademiskt läroämne.